

સંપાદકીય

સકારાત્મકતા

આપણે સકારાત્મક ત્યારે જ રહી શકીશું જ્યારે આપણે તે પ્રમાણે વિચારીશું અને આચરણ કરીશું. આ રંગમંચ પર દરેક પોતાનો ભાગ ભજવી રહ્યા છે. આપણે એમના **role** ને બદલી શકવાના નથી. માટે જો બીજાને જ જોવામાં રહેશું તો બીજાના અવગુણ ધીરે ધીરે ક્યારે આપણી અંદર આવી જશે તે ખબર પડશે નહિ. માટે આપણે આપણા ઉત્થાન પર ધ્યાન આપીએ. આપણા 'સ્વ' સાથે જેટલા જોડાયેલા રહેશું અને પોતાને જાણશું તો આપણને આગળ વધવામાં આપણી જ જે બાબતો કે સંસ્કાર નડતરૂપ છે તેને યોગ્ય જ્ઞાન અને માર્ગદર્શનથી દૂર કરી શકીશું. અને તો જ આપણો ઉદ્ધાર કરી શકીશું.

ઘણી વખત આપણે જાણતા હોઈએ છીએ કે આપણી કઈ એવી બાબત છે જે આપણને આપણા પરિવાર, આપણા કાર્યસ્થળ કે આપણા સંબંધ-સંપર્કમાં બાધકરૂપ છે, જેને લીધે આ દરેક જગ્યાએ આપણને કોઈ ને કોઈ તકલીફ રહેતી હોય છે. પણ આપણે જાણીને આપણી એ બાબતથી અજાણ બનીએ છીએ અને એ નકારાત્મકતા દૂર કરવા તરફ ધ્યાન આપતા નથી. ધીરે ધીરે એ નકારાત્મકતાનો અંશ ક્યારે વંશ બની જાય છે એની ખબર પડતી નથી. જે રીતે શરીરમાં કોઈ રોગ હોય અને શરૂઆતમાં એના પર ધ્યાન આપીને એને દૂર ન કરીએ તો તે ધીરે ધીરે વધતો જાય છે ને ક્યારેક મોતનું કારણ બને છે. એ જ રીતે આપણી કમી-કમજોરી પર શરૂઆતમાં ધ્યાન આપીને તેને દૂર કરવામાં ન આવે, તો તે આપણા પતનનું કારણ બની શકે.

વાર્તા રે વાર્તા....

બી. જે. મેડિકલ કોલેજના મેડિસિન વિભાગના વડા અને સિનિયર પ્રોફેસર ડૉ.સી.સી. ડામોર સાહેબનો સવારનો રાઉન્ડ ચાલુ હતો. તેમની સાથે રહેલા જુનિયર રેસિડન્ટ્સ, સિનિયર રેસિડન્ટ્સ, પોસ્ટ-ગ્રેજ્યુએટ સ્ટુડન્ટ્સ, આસિસ્ટન્ટ પ્રોફેસર વગેરે મનમાં ગભરાઈ રહ્યા હતા. ડૉ. ડામોર સાહેબનું જ્ઞાન અને અનુભવ એટલાં વિશાળ હતાં કે કોઈ પણ ડૉક્ટરને રાઉન્ડમાં પ્રશ્ન પૂછીને ગભરાવી નાખતા. છતાં પણ તેમના રાઉન્ડમાં અઢળક શીખવા મળતું. તેથી બધા જ ડૉક્ટરો તેમના રાઉન્ડમાં જોડાવા તત્પર રહેતા.

બીજે માળે મેઈલ મેડિકલ વોર્ડમાં રાઉન્ડ ચાલુ હતો. ત્રીજા ખાટલે આવતાં સાહેબ અટકીને દર્દીને તાકી રહ્યા. બ્યાસી વર્ષના કાકા, વધેલી દાઢી છતાં ભવ્ય કપાળ, વાળના ઠેકાણાં નહીં, ફાટી ગયેલાં કપડાં છતાં સારા ઘરના બુઝુર્ગ લાગતા હતા. જૂનું પણ સોનું તો સોનું જ છે, તેમ આ લઘરવઘર વૃદ્ધ પણ તેમના ચહેરા ઉપરના તેજ ઉપરથી વિદ્વાન લાગતા હતા. સાહેબે તેની હિસ્ટ્રી રેસિડન્ટ ડૉક્ટરને પૂછી.

‘સાહેબ, આમનું નામ છે કૃપાશંકર ત્રિવેદી, ઉંમર છે બ્યાસી વર્ષ, દાહોદ બાજુના ગામડામાં બહાર રજળતા મળી આવેલ છે. આવ્યા ત્યારે સખત તાવ અને ન્યુમોનિયાથી ખમખમી ગયા હતા. વ્યવસાયે શિક્ષક હતા,

ચોવીસ વર્ષ પહેલાં નિવૃત્ત થયા. શાળા પ્રાઈવેટ ટ્રસ્ટની હોવાથી પેન્શનની જોગવાઈ ન હતી, તેથી આવકનું સાધન કાંઈ ન હોવાથી ગામડામાં માગી ભીખીને ગુજરાન ચલાવી રહ્યા હતા.'

રેસિડન્ટ ડોક્ટરે એકીશ્વાસે તમામ હિસ્ટ્રી વાંચી સંભળાવી. 'તેમના કુટુંબમાં કોઈ નથી?' ડામોરસાહેબ પ્રશ્ન પૂછીને ભૂતકાળમાં ડૂબી ગયા. વર્ષો પહેલાંના દાહોદની બાજુના રામપુરા ગામમાં રહેતું ગરીબ આદિવાસી કુટુંબ તેમની નજર સામે તરવરી ઊઠ્યું. .

બાપ દારૂડિયો હોવાથી જુવાન ઉંમરે લીવર ફેઈલ થતાં ગુજરી જવાથી માતા દિવાળીબહેન ઉપર તેમના એકના એક દીકરા ચકાના ભણતા અને ગુજરાનો ભાર આવી પડ્યો. રસ્તાની સાફસફાઈ અને લોકોનાં કપડાં-વાસણ કરી માંડમાંડ દિવાળીબહેન ગુજારો કરતાં. તેનાં દીકરાનું નામ હતું ચતુરભાઈ ચીમનભાઈ ડામોર પણ ગામમાં બધા તેને ચકો જ કહેતા હતા

ચકાભાઈ ભણવામાં હોશિયાર હતા. બારમા ધોરણમાં બોર્ડમાં બાણું ટકા સાથે સમગ્ર જિલ્લામાં પ્રથમ હતા. પણ હવે દિવાળીબહેનથી કામ થતું નહીં, તેથી તે ચકાને ભણવાનું બંધ કરીને પોતાના કામમાં જોતરાઈ જવાનો આગ્રહ કરતાં હતાં.

ચકાભાઈ તેની શાળાના તમામ શિક્ષકોના પ્રિય હતા, પણ કૃપાશંકર ત્રિવેદીની કૃપા તેની ઉપર સૌથી વધારે હતી. ચકાને મેરીટ લિસ્ટ પ્રમાણે બી. જે. મેડિકલ કોલેજમાં એડમિશન મળતું હતું, પણ માતાના આગ્રહથી તે દ્વિધામાં પડી ગયો. ત્રિવેદીસાહેબને ખબર પડતાં તે પોતે ચકાને ઘેર દિવાળીબહેને મનાવવા આવ્યા.

આદિવાસી વિસ્તારમાં બ્રાહ્મણસાહેબને આવેલા જોઈ તમામ વસ્તી ટોળે વળી ચકાને ઘેર આવી.

'બહેન, તમે ચકાને મેડિકલમાં ભણાવી ડોક્ટર બનાવો.' ત્રિવેદીસાહેબે કહ્યું.

'સાહેબ, હવે મારાથી કામ થતું નથી. તેથી ચકાને મેડિકલમાં ભણાવવાના પૈસા લાવું ક્યાંથી ?' દિવાળીબહેને પોતાની વ્યથા ઠાલવી.

'બહેન, તેની ચિંતા ના કરો. હું બનતી મદદ કરતો રહીશ, અને ચકાને તેની મેરીટ ઉપર સ્કોલરશિપ અપાવી દઈશ.' ત્રિવેદીસાહેબે વિશ્વાસપૂર્વક કહ્યું.

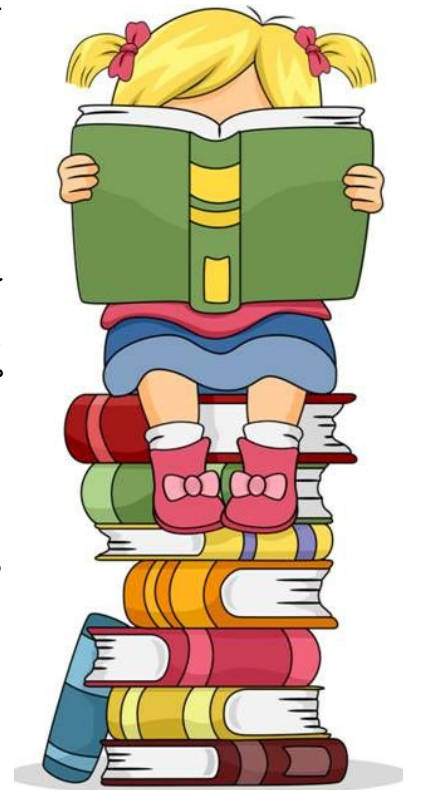
સાચે જ ત્રિવેદીસાહેબે ચકાને સ્કોલરશિપ અપાવી, તેના રહેવા, ખાવાપીવાનો પ્રબંધ કરી આપ્યો. વચ્ચે વચ્ચે દિવાળીબહેનને પણ મદદ કરતા રહ્યા.

ચકાભાઈ ભણીગણીને એમ.ડી. થઈ બી.જે. મેડિકલ કોલેજમાં જ આસિ. પ્રોફેસર બન્યા ને બીજે જ વર્ષે દિવાળીબહેને અંતિમ વિદાય લીધી ત્યારે કહેતાં ગયાં 'બેટા, ત્રિવેદીસાહેબને લીધે જ તું આટલો મોટો સાહેબ થયો છે, નહિતર તું પણ રોડ સાફ કરતો હોત. તેનું ઋણ ભૂલતો નહીં.'

વર્ષોનાં વહાણાં વાયાં ને ચકાભાઈ બની ગયા ડૉ. સી.સી. ડામોરસાહેબ, પ્રોફેસર ઓફ મેડિસિન. સમય પણ કેવા ખેલ ખેલે છે? આજે વર્ષો પછી ત્રિવેદીસાહેબ મળ્યા પણ કેવી હાલતમાં ? ડામોરસાહેબથી હાચકારો નીકળી ગયો.

અચાનક રેસિડન્ટ ડોક્ટરના જવાબથી સાહેબ પાછા વર્તમાનમાં આવી ગયા.

'સાહેબ, આમનાં પત્નીનું ગયા વર્ષે અવસાન થવાથી એકલા જ છે. એક દીકરો હતો. તે ભણી ગણી ડોક્ટર બનીને અમેરિકા ગયો ને ત્યાંની ગોરી મેંડમને પરણી ઈન્ડિયા અને મા-બાપને સાવ ભૂલી જ ગયો. ઘરનું ભાડું છ મહિના સુધી ન ભરવાથી તેમને ફૂટપાથ પર લાવી દીધા.'

‘સારું સારું, તેની સારામાં સારી સારવાર કરજો. તેમને ખાવાપીવામાં તકલીફ ના પડવી જોઈએ. કપડાં પણ ફાટેલાં છે, લો આ હજાર રૂપિયા, બે જોડી કપડાં અને બીજી કોઈ જરૂરિયાત માટે’ કહીને ડામોરસાહેબે રૂપિયા તેના રેસિડન્ટને આપ્યા. બધાને નવાઈ લાગતી હતી, સાહેબને આ બ્રાહ્મણ સાથે શું સંબંધ હશે ? ‘કેટલાક સંબંધોને બધા ક્યાં સમજી શકે છે ?’

સાંજે પાંચ વાગે સાહેબનો વોર્ડમાં ફોન આવ્યો, ‘ત્રીજા ખાટલાના દર્દીને કેમ છે ?’ સિસ્ટર ગભરાઈ ગયાં. તેણે બધા રેસિડન્ટ ડોક્ટરોને કોલ કરી બોલાવી લીધા, બધા સમજી ગયા સાહેબ આ દર્દી માટે ગમે ત્યારે આવી શકે છે, તેથી ખૂબ જ ચીવટથી ઘનિષ્ટ સારવારમાં લાગી ગયા.

‘ડામોરસાહેબની મહેનત અને સ્ટાફની ઘનિષ્ટ સારવારથી ત્રિવેદીકાકા છ દિવસમાં સારા થઈ ગયા. ત્રિવેદીકાકાએ સાંભળ્યું હતું કે ડોક્ટરો બહુ સેવાભાવી અને માયાળુ હોય છે, પણ આ ડામોરસાહેબ, આટલી બધી માયા કેમ રાખે છે, તે સમજાતું ન હતું. ‘સાહેબ, આ ત્રિવેદીકાકાને રજા આપીશું તો તે જશે ક્યાં ? તેને તો કુટુંબ કે ઘર કંઈ જ નથી.’

રેસિડન્ટે મૂંઝવણ બતાવી. ડામોરસાહેબે બીજા દિવસે રજા આપવાનું કહ્યું.

બીજા દિવસે સવારે ડામોરસાહેબનાં પત્ની, ગાડી અને ડ્રાઈવર સાથે અગિયાર વાગે સિવિલમાં આવી ગયાં. ત્રિવેદીકાકાને રજા આપી. ડામોરસાહેબ પોતે હાથ પકડી બહાર લઈ જવા લાગ્યા. તેની પાછળ આખો સ્ટાફ મદદ કરવા દોડ્યો. ત્રિવેદીકાકા શરમથી પાણી પાણી થઈ ગયા,

આખો વોર્ડ વિચારી રહ્યો હતો આ ગરીબ બ્રાહ્મણ નસીબદાર છે, પણ તેમને ક્યાં ખબર હતી, ડામોરસાહેબ તેમનું ઋણ ઉતારી રહ્યા છે.

ત્રિવેદીકાકા વિચારી રહ્યા, આવડા મોટા અમદાવાદમાં હું કઈ ફૂટપાથ પર રહીશ, ભીખ માંગવા ક્યાં બેસીશ, અહીં તો પોલીસ બહુ હેરાન કરે છે. કદાચ એટલે જ સાહેબ વૃદ્ધાશ્રમમાં વ્યવસ્થા કરતા લાગે છે.

નીચે ગાડીમાં બેસતાં ત્રિવેદીકાકા હજી ક્યાં જવાનું છે, તે સમજી શકતા ન હતા.

તેમણે પૂછ્યું, ‘ડોક્ટર સાહેબ, આપની ગાડીમાં મારે ક્યાં જવાનું છે ?’

અત્યાર સુધી રોકી રાખેલું રહસ્ય ડામોરસાહેબે ધીમેથી ખુલ્લું કર્યું, ‘માસ્તરસાહેબ, આપને યાદ છે, ત્રીસ વરસ પહેલાં ચકા નામના આદિવાસી છોકરાને તમે મદદ કરી ડોક્ટર બનાવ્યો હતો. હવે તેને આ ઋણનો ભાર ઉતારવાની તક તો આપો. તમારે હવે મને સાહેબ નહીં, ચકો જ કહેવાનું છે. તમારે હવે અમારે ઘેર જ રહેવાનું છે.’ ચકાને યાદ કરતાં ત્રિવેદીસાહેબ રડી પડ્યા, ‘અરે, ચકા તું, આટલો મોટો સાહેબ બની ગયો છે ?’ તેમ કહી ગળે લગાડી દીધો.

ઋણનો ભાર ઊતરતાં ડામોરસાહેબ હલકાફૂલ થઈ ગયા. એકલવ્યએ તેનો અંગૂઠો ગુરુ દ્રોણને અર્પણ કર્યો, તેના કરતાં પણ તે વધારે આનંદ અનુભવતા હતા.

ઉપર વોર્ડમાંથી ડોક્ટર્સ સિસ્ટર્સ અને દર્દીઓ ગુરુશિષ્યનું અજોડ મિલન જોઈ રહ્યાં. એશિયાની સૌથી મોટી હોસ્પિટલના પ્રોફેસર પહેલી વખત ભિખારી દર્દીને પોતાની ગાડીમાં બેસાડી ઘેર લઈ જતા હતા.

એન જે ડેસ્ક પર ઈ-કન્ટેન્ટ

અધ્યયન માટેનું દિશાદર્શન અને યોગ્ય વાતાવરણનું નિર્માણ જરૂરી સૂચનો દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને જાતે શીખતાં કરવું એ એક ઉદ્દેશ છે.

- જુલાઈ માસમાં આપેલ વિષયવસ્તુ એન જે ડેસ્ક પર અપલોડ કરવામાં આવ્યું છે.

સમગ્ર અધ્યયન સામગ્રીની ઝલક નીચે દર્શાવી છે:

Subject	Video Count	Timing
Biology	05	01:04:14
Chemistry	42	04:41:25
English	96	08:42:13
Sanskrit (GUJ)	01	0:13:22
Science	31	03:23:51
Social Science	80	01:12:30
The Veda	81	05:33:06
Grand Total	377	35:21:39

આ વિડીયો બનાવવાનું કાર્ય અવિરતપણે ચાલતું જ રહે છે, જેથી શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓને મદદરૂપ થઈ શકાય અનેક વિદ્યાર્થીઓ પોતાની ઝડપે, પોતાના સમયે શીખતાં રહે.

મનને ગમતાં સમાચાર

યુનેસ્કોએ શાળાઓમાં વિશ્વવ્યાપી સ્માર્ટફોન પ્રતિબંધ માટે હાકલ કરી છે

યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા એક અહેવાલમાં ભલામણ કરવામાં આવી છે કે વર્ગખંડમાં વિક્ષેપનો સામનો કરવા, શિક્ષણમાં સુધારો કરવા અને બાળકોને ઓનલાઈન ગુંડાગીરીથી બચાવવા માટે શાળાઓમાં સ્માર્ટફોન પર પ્રતિબંધ મૂકવો જોઈએ.

The Guardian ના જણાવ્યા મુજબ, યુએનની શિક્ષણ, વિજ્ઞાન અને સંસ્કૃતિ એજન્સી, યુનેસ્કોએ જણાવ્યું હતું કે એવા પુરાવા છે કે મોબાઇલ ફોનનો વધુ પડતો ઉપયોગ શૈક્ષણિક પ્રદર્શનમાં ઘટાડો સાથે જોડાયેલો છે. ઉચ્ચ સ્તરના સ્કીન ટાઈમથી બાળકોની ભાવનાત્મક સ્થિરતા પર પણ નકારાત્મક અસર પડી હતી, એમ તેણે ઉમેર્યું હતું.

યુનેસ્કોના અહેવાલમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે સ્માર્ટફોન અને આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ (AI) સહિતની ડિજિટલ ટેકનોલોજી એ શિક્ષણની "માનવ-કેન્દ્રિત દ્રષ્ટિ" ને આધીન હોવી જોઈએ અને શિક્ષકો સાથે સામ-સામેની ક્રિયાપ્રતિક્રિયાને ક્યારેય બદલવી જોઈએ નહીં. "બધા પરિવર્તનો એ પ્રગતિ નથી બનાવતા. માત્ર કંઈક કરી શકાય છે તેનો અર્થ એ નથી કે તે કરવું જોઈએ," અહેવાલમાં જણાવાયું છે.

યુનેસ્કોના ડાયરેક્ટર જનરલ, ઓર્ડ્રે અઝોલેએ જણાવ્યું હતું કે, "ડિજિટલ ક્રાંતિમાં અમાપ સંભાવના છે, પરંતુ, સમાજમાં તેનું નિયમન કેવી રીતે કરવું જોઈએ તે માટે ચેતવણીઓ આપવામાં આવી છે, તે જ રીતે શિક્ષણમાં તેનો ઉપયોગ કરવાની રીત પર પણ ધ્યાન આપવું જોઈએ."

"તેનો ઉપયોગ ઉન્નત શીખવાના અનુભવો અને વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોની સુખાકારી માટે હોવો જોઈએ, તેમના નુકસાન માટે નહીં. શીખનારની જરૂરિયાતોને પ્રથમ રાખો અને શિક્ષકોને ટેકો આપો. ઓનલાઈન કનેક્શન્સ માનવ ક્રિયાપ્રતિક્રિયા માટે કોઈ વિકલ્પ નથી," તેણીએ ઉમેર્યું.

વાંચવું ગમશે...

1. Peace Is Every Step

- Thich Nhat Hanh

2. માનવીની ભવાઈ

- પન્નાલાલ પટેલ

એક ચપટી પ્રેરણા

"Every child is an artist; the problem is staying an artist when you grow up."

- Pablo Picasso

